

10363

Hr. Kommandeur = Capitain

W. de Stockfleths Skrivelse

af 3die October 1784,

til den i

Videnskabernes Selskab

nedsatte Commission

over de

Armandske Søe-Uhre.

Da jeg, efter Admiralitetets Ordre, i Sommer requirerede de 2de Armandske Søe-Uhre, for at bruges paa Orlogskibet Wagrien, som jeg commanderede paa et kort Krydstog i Øster-Søen, har jeg ikke villet efterlade at have den Ære, at sende mine Herrer de saa Observationer, som Bestemmelsen af Toget og Leiligheden haver tilladt. I øvrigt har jeg tilføiet en Deel Misviisnings Observationer, som jeg haver eragtet temmelig vigtige, alleneste for det de vise, hvor omhyggelig man bør være ved Compassets Brug i Orlogskibene, ved det, at man er overalt saa omringet med svære Masser af Jern; Af de ved de efterfølgende Observationer anserte Anmærkninger, vil man med et Diekast see, hvor megen Indflydelse denne Trækning haver, at det end gaar til nogle Graders Forskiel af Compassets Viisning, ved at flytte samme fra eet Sted til et andet

II 1784

andet i Skibet, endog i en temmelig Afstand fra det synlige Jern. Resultatet af disse Observationer bliver efter mit Omdømme, at det bedste Sted, hvor man kan sætte et Compas til Peiling eller Observation, er midtskibs over Færtsierne, ved at lægge nogle Bræder tværs over Chef-Chalouppen, som staaer i Reningen af Rundholdterne; I det mindste viser dette, hvor stor Omhyggelighed der fordres i et Orlogsskib, til at bruge et Compas rettelig.

Derfom Commissionen skulde eragte, at disse Observationer kunde forsiene nogen Opmærksomhed, og troe, at det Kongl. Videnskabers Selskab vilde antage dem, overlader jeg dem med Fornøielse, at indstilles dertil.

Den 25de Julii Kl. 6 $\frac{1}{2}$ om Morgenen, meget nær under Bornholm, peilede den Nordlige Hul af samme (paa hvilken for nærværende Tid staaer en Flagstang) ret i sand Sønder; til samme Tid tog en Deel Søelhøider, til at bestemme Længden ved, formedelst Søe-Uhrene; Uhret No. 1. angav da Længden for bemeldte Nordhul 2° 10' 15" og Uhret No. 2. 2° 10' 12" Østen for Kiøbenhavns Meridian; Denne Observation skiller vel omtrent 5 Minuter i Bue fra den Længde, som denne Hul er aflagt paa i Hr. Professor Lous's Kaart, hvilket paa disse Høider udgør knap $\frac{1}{4}$ Miil i Afvigningen. Hr. Professor Lous's Kaart er grundet paa de Svenske Geographiske Opmaalinger over den Søndre Deel af Skaane, og maae derfor ganske vist have en stor Paalidelighed. Det synes ligeledes, som Observationen formedelst Uhrene maatte og have megen Paalidelighed, da det var Dagen efter Afreisen fra Kiøbenhavns Reed, og der blev taget adskillige Søelhøider, som alle paa det nøieste stemmede, i at give det samme Klokkeslet for Skibets Meridian; Desuagtet er det altid en Observation, gjort paa Søen, og overalt kan denne Forskiel paa denne Landhul ei være til nogen Hindring for den Søefahrende.

Samme Dags Eftermiddag, var under Christiansøe, og peilede Fæstnings-Taarnet paa Den i S S W retvisende, efter Visning $\frac{1}{2}$ Miil. Til samme Dieblit observerede Længden formedelst Søe-Uhrene, som angav den at være 2° 37' 20", men efter Peilingen stod 1' 30" Østen for bemeldte Taarn; dets Længde bliver altsaa, efter denne Observation 2° 35' 50", og folgelig Meridian-Forskiellen af Bornholms Nordhul og Christiansøe 25' 35" hvilket haver den nærmeste Overeenstemmelse med Hr. Professor Lous's Kaart.

Den

Den 2den August, da det var meget stille, indsendte et Fajrtsi til Christiansøe, og observerede ved den Leilighed paa Landet selv, med et Par meget gode Instrumenter, Bredden deraf, og befandt den at være $55^{\circ} 19' 26''$ som er i næste Overeenstemmelse med Herr Professor Lous's Kaart; Ved samme Leilighed tog med et got Peil-Compass, følgende Peilinger over til Bornholm:

Foromtalte Flagstang paa Hammeren eller Nordhukken af	
Bornholm	$79^{\circ} 30'$ fra N. ad W.
Gudhiem	$64^{\circ} 20'$ — S. ad W.
Evanneke Bye (saavidt den er kjendelig)	$24^{\circ} 30'$ — S. ad W.
Malquerque Huk, eller det yderste af Landet, man kunde see	$20^{\circ} 30'$ — S. ad W.

NB. alle disse Peilinger ere ikke forbedrede for Misviisningen.

Den 5te August, efter at have om Middagen havt en meget god Observation for Bredden, som befandtes $56^{\circ} 7' 20''$, styrede Cours, for at faae den Sydligste Huk af Deland at see, peilede samme om Eftermiddagen Kl. $4\frac{1}{2}$. 68° fra N ad W retvisende paa $2\frac{1}{2}$ Miils Afstand efter Gisning, altsaa stod $3' 42''$ Sydligere, og havde efter Seilladsen forandret $1'$ i Brede Nordlig fra Middag.

I Folge dette ligger denne Huk paa $56^{\circ} 12' 2''$ Brede. I det Engelske Kaart over Østersøen af 1776. er samme aflagt $56^{\circ} 12' 30''$, hvilket viser en meget stor Overeenstemmelse med Sandheden; med en Observation fra Søen, og efter Seillads med en Gisning og Peiling, kan man ei bringe det nærmere.

Den Søndre Huk af Deland er bedækket med en Skov lige til Pynten, men derfra strækker sig en ganske flad Strimmel eller Pynt Sydlig ud, som uden Tvivl snarere kan ansees som en Sand eller Kæev. Der strækker sig, efter adskillige Søekaartet og Bøger, og virkelig et Kæev ud derfra, ja efter nogle af disse indtil $1\frac{1}{2}$ Miil. Det yderste af denne Strimmel, som paa denne Afstand var synlig for os, blev peilet 74° N ad W retvisende, og altsaa dets Brede ikkun efter ovenstaaende $56^{\circ} 11' 8''$, og maaffes om man havde været det nærmere, seet den længere ud.

I det omtalte Engelske Kaart er Nøvet eller Skiereene uden for Hulken vist nok ikke mærket langt nok ud. Tilligemed blev samme Dags Formiddag den paaværende Længde observeret ved See-Uhrene. Efter Beregning af den seilede Vei, og fra denne Observation og til Peilingen, med denne iberegnet, blev Forskiellen af Længden imellem Christiansøe og Delands Sønder-Hul $1^{\circ} 30'$ som giver til Afvigning $12\frac{1}{2}$ Miil, og efter samme Engelske Kaart er Afvigningen 12 Miil, hvilket ganske vist er en meget nær Overensstemmelse. Da der er blandet for megen Seilads og en Peiling i denne Længde Bestemmelse, kan den vel ikke kaldes en directe Observation, men er altid en meget god Formodning og Bekræftelse for dette Kaart, hvilket og er grundet paa de Russiske Opmaalinger.

Jeg kan ikke undlade at anmærke, hvor nyttig See-Uhrene ved mange Peiligheder maae være, thi just denne Dag, da denne Længde-Observation blev gjort om Formiddagen, troede Styrmandene efter Bestikket, at staae ret Sønder fra Deland, og endog antog en Diisbanke for Landet, de troede at see, men Uhrene angav rigtig, som Seiladsen siden udviisde, at vi til den Tid stode 8 til 9 Mile i Afvigning derfra.

Anmærkning.

De i følgende TABELLE over Misviisnings-Observationerne anførte Længder, ere beregnede Østen for Kiøbenhavn's Meridian.

114 S. Skrivelse til Commissionen over de Armandske Søe-Uhre.

Dage	Breden	Længden	Compassets Misviiisning	Middeltal af Misviiisningen	Anmærkninger
Julii				Nord Vest	S. M. Midt paa Skandien med got Veir, aldeles ingen Kulling.
25de	55° 10	0° 20	17° 25 16 37 16 42 17 54	17° 9	
26de	55 19	2 10	11 45 13 45 12 45 12 50	12 46	S. M. Om Formiddagen blev taget paa Skandien lidt om Styrbord med meget stille Veir. Compasset stod 7 Fod fra nærmeste Canon. De følgende for samme Dag, som blev tagne om Eftermiddagen, stod Compasset paa samme Maade lidt om Bagbords Side.
	55 21	2 37	19 46 20 48 21 14 19 30	20 19	W. M. Imidlertid seer man, at For- og Eftermiddags Observationerne skille betydelig fra hverandre, og begge meget fra Sandheden.
27de	55 26	2 35	14 32 13 8 14 56 14 19	14 14	W. M. Uder paa Hytten med got Veir, Compasset det længste mueligt fra Jern-Septeret.
28de	55 28	2 40	16 6 16 12	16 9	S. M. Got Veir. Compasset stod paa Chalouppen midtskibs.
29de	55 30		16 16 16 12 15 52 16 4 15 41 15 21	15 54	S. M. Got Veir. Compasset stod paa Chalouppen midtskibs. Dette svarer med i Saar, og synes det rigtigste, og er ogsaa det Sted i Skibet, som er længst fra Jern.
30de	55 24	3 52	15 26 15 38 15 36 15 32 15 51 15 48	15 39½	S. M. Disse 6 første Observationer ere tagne midtskibs paa Chalouppen, og strax derpaa de 4re næste, med Compasset staaende midt paa Skandien, saaledes, at det stod 11½ Fod fra den nærmeste Canon, og 10 Fod fra Jern Land, Bærket omkring Stormasken; Deuagtet er Forskiellen imellem Observationerne paa disse 2de Steder 4½ Grad. Den paa Chalouppen fundne Misviiisning bliver efter grundig Formodning den rigtigste.
31de	55 16	2 45	11 6 10 44 11 16 11 2 17 8 17 13 17 12 16 54 16 50	11 2 17 11 16 52	W. M. Paa Chalouppen med got Veir. Paa Hytten med samme Veir.

Dage	Breden	Længden	Compassets Misvinding	Middelt. af Misvindingen	Anmærkninger
August	55° 21	2° 40	15° 54	16° 8	S. N. Paa Chalouppen med got Veir.
			15 52		
			16 5		
			16 27		
			17 20		
1ste	55 24	2 45	16 45	17 26	Til samme Tid, agter paa Hytten.
			17 32		
			17 50		
			16 31		
			17 53		
2den	55 26	2 20	17 29	17 1	S. N. Paa Chalouppen med meget got Veir.
			17 0		
			16 46		
			16 48		
			16 14		
3die	55 44	4 10	16 43	16 20	S. N. Paa Chalouppen med meget got Veir.
			16 30		
			16 13		
			16 14		
			16 6		
4de	55 27	4 0	17 30	17 8	S. N. Paa Chalouppen med got Veir.
			17 20		
			17 17		
			17 24		
			16 32		
5de	55 46	4 35	16 42	17 26	S. N. Paa Chalouppen med got Veir.
			17 23		
			17 15		
			17 25		
			17 38		
5de	55 55	5 10	17 32	15 41	S. N. Paa Chalouppen med got Veir.
			15 30		
			15 20		
			16 3		
			15 45		
5de	55 55	5 10	15 51	15 57	S. N. Paa Chalouppen med got Veir.
			16 3		

116 S. Skrivelse til Commissionen over de Armandske Søe-Uhre.

Dage	Breden	Længden.	Compassers Misvildning	Middeltal af Misvildningerne	Anmærkninger.
August			16° 45		Ø. N. Paa Chalouppen med got Veir.
8de	55° 26	4° 50	17 0		
			17 3		
			16 57		
			17 7	16° 58	
10de	55 30	4 20	17 10		S. N. Paa Chalouppen med got Veir.
			17 8		
			17 8		
			17 17		
			17 11	17 10	
	55 33	4 10	17 17		Ø. N. Paa ditto med ditto Veir.
			17 14		
			17 21		
			17 30		
			17 21	17 21	

Torkla

Fuflou